

Justit., q. 6, art. 4: et idem sentiunt Sylvest. verb. *Præceptum*, q. 2; Armil., n. 7. Alii vero, licet hoc admittant in legibus canonicis propter dicta canonica jura, non tamen in civilibus, quia in jure civili talis declaratio non habetur, nec ex consuetudine constat sic esse verba illa intelligenda. Ita Medin. dicto c. 7 de Jejun.; Castro dicto libr. 1 de Lege penali, cap. 5; et idem in re sentit Navar. dicto cap. 23, n. 50; nam, licet prius absolute dicat verbum præcipiendi de se non significare satis præceptum obligans sub mortali, nihilominus subjungit in legibus canonicis habere hanc vim ex usu, et ex dicta Clement. ubi oppositum sentit de civilibus. Alii denique existimant in nullis legibus, nec civilibus nec ecclesiasticis, ex verbo præcipiendi posse colligi talem obligationem. Ita Cajet. 2. 2, q. 186, art. 9, circa ad 3. Quin potius ibi generalius loqui videtur, et negare verbum *præcipimus* sufficienter indicare legem obligantem quocumque modo: nam aliæ conjecturæ quas adducit ex usu illius vocis in Evangelio et in regula Augustini, huc tendere videntur, quatenus inde elici potest simplices ordinationes ac regulas sæpe ferri per verbum præcipiendi, et vocari præcepta; sed nihilominus ejus mens solum fuit loqui de præcepto obligante ad mortale: postea vero, quasi per antonomasiam, hoc solum vocat simpliciter præceptum, et ita negat mendacium simplex prohiberi præcepto, et similia. Fundamentum ergo illius est, quia verbum *præcipio* æque ponitur (adde, et cum eadem proprietate) in rebus peccati venialis ac mortalis.

6. *Mens auctoris.* — Mihi tamen dicendum videtur aliud esse inquirere an lex vi alicujus verbi in ea positi absolute et simpliciter obliget sub mortali culpa, semper ac independenter ab omni alia conditione legis; aliud vero esse quærere an ex parte verborum legis sit aliquod verbum simplex, quod hanc obligationem sufficienter indicet. Loquendo priori modo, vera est sententia Cajetani, nullum scilicet esse tale simplex verbum, et sufficienter probatur fundamento ejus. Nam si aliquod esset tale verbum, maxime esset verbum *præcipio*: sed hoc non, quia etiam res levis per illud verbum propriissime præcipitur; ergo non obstante illo, gravitas vel levitas obligationis pendet ex materia, ut ostensum est; ergo. Et confirmatur a fortiori: nam etiam verba complexa ad hoc non sufficiunt, etiamsi dicatur sub interminatione æternæ penæ, etc., nisi supponatur capacitas materiæ, ut ostensum est; ergo multo minus sufficit simplex præ-

cipiendi verbum. Quin potius in hoc potest constitui differentia, quia quando verba sunt complexa, et in illis fit illa exaggeratio, vel alia similis, ex illis sumitur magna probatio, quod materia sit gravis, nisi aliud satis clare constet: ex simplici autem verbo præcipiendi non sumitur talis probatio, nec sufficiens præsumptio, quia de se est indifferens, et æque proprie ac univoce (ut sic rem explicem) cadit in materiam gravem et levem, quantum est ex vi verbi.

7. *De verbo simplici præcipiendi.* — At vero si in altero sensu loquamur, dicendum censeo simplex verbum præcipiendi, quantum est ex forma legis, sufficiens esse ad obligationem sub mortali indicandam, si materia legis sit capax illius. Et in hoc sensu existimo loqui auctores primæ sententiæ. Et probatur, quia, eo ipso quod lex est vera lex, et non restringitur ad pure pœnalem, vel alio simili modo, obligat in conscientia, et quantum potest pro capacitate materiæ; ergo obligat sub mortali, si materia est capax; sed ex vi verbi præcipiendi constituitur præceptum in ratione veræ legis, quantum est ex parte formæ seu verborum, quia ex vi illius satis exprimit princeps suum imperium et voluntatem obligandi, nec extrahi potest ab hac propria significatione, nisi attenda aliqua consuetudine, et aliquibus circumstantiis id sufficienter colligatur; ergo ex vi talis verbi absolute propositi obligat sub mortali, si materia est capax. Consequentia sunt claræ, et secundum antecedens ostensum est supra cap. 13. Primum vero antecedens patet, tum quia obligatio est effectus quasi naturalis legis; ergo eo ipso quod lex absolute constituta est, obligat quantum potest; tum etiam quia lex naturalis dictat esse obediendum superioribus præcipientibus: hæc autem lex naturalis ex suo genere obligat sub mortali, et ideo si materia præcepti humani gravis sit, et humanum præceptum absolute feratur, etiam obligatio illius legis naturalis est gravis, et ex vi illius etiam præceptum humanum graviter, et sub mortali obligabit; denique quia alias non haberent leges civiles verba quibus possent gravem obligationem declarare, et regulariter illam non satis declararent, quia non declarant expresse se præcipere sub mortali, vel sub interminatione, etc., nec hoc ad eas pertinet, ut dixi: consequens autem est absurdum, ut constat.

8. *Primum corollarium.* — Secundum corollarium. — Tertium corollarium. — Unde colligo immerito secundam sententiam distinguere in

hoc inter leges civiles et canonicas, quia discursus factus etiam in legibus civilibus procedit: nam de illis ostensum est verbum præcipiendi absolute prolatum esse sufficiens ad constituendam formam legis. Item de eisdem ostensum est obligare in conscientia quantum ad id quod absolute præcipiunt. Denique de eisdem etiam verum est quod obligant quasi naturaliter, et quantum possunt juxta capacitatem materiæ; ergo in eis verbum præcipiendi absolute positum de se indicat obligationem sub mortali, si materia est capax illius. Secundo, infero idem dicendum esse de verbis prohibendi, servata proportione, et de omnibus æquivalentibus, juxta doctrinam supra datam de forma legis humanæ seu civilis, quæ hic applicanda est. Nam primo et præcipue spectandum est quæ verba constituent legem in esse legis: nam illammet constituunt illam in ratione præcepti habentis vim obligandi in conscientia, et consequenter ex parte verborum talis legis, si absoluta sint et non limitentur, obligabit talis lex quantum potest juxta materiæ capacitatem, et consequenter etiam sub mortali si materia sit capax. Tertio, inferitur quomodo intelligenda sint dicta jura in Clement. *Exivit* et c. *Exivit*, cum dicunt verba præceptiva in regula sancti Francisci indicare obligationem sub mortali: intelligunt enim hoc quantum est ex se, seu supposita materiæ capacitate, quam ibi Pontifices supponere visi sunt. Et ita regula qua ibi utuntur Pontifices generalis est ad alias leges, non tantum canonicas, sed etiam civiles: non enim utuntur illa regula propter specialem rationem quæ in regula sancti Francisci invenitur, nec propter aliquam quæ reperiatur in legibus Ecclesiasticis, sed propter proprietatem verborum præcipiendi. Neque enim illa decreta constitutiva sunt novi juris, sed declarativa talis regulæ ex jure antiquo, naturali potius, quam positivo canonico. Nunquam enim Pontifices addiderunt specialem vim verbis illis pro legibus canonicis, sed ex primæva et propria significatione talium verborum, et ex communi usu illam supponunt.

CAPUT XXVII.

UTRUM OBLIGATIO LEGIS HUMANÆ, QUOAD GRAVITATEM EJUS, EX INTENTIONE LEGISLATORIS PENDAT.

1. Supponimus intentionem obligandi esse de ratione legis, ut supra ostensum est; inquitur

rimus autem an gravitas obligationis quoad mortale aut veniale pendeat ex legislatoris intentione. Deinde ut intelligatur punctum quæstionis, supponimus variis modis posse legislatorem se habere in ferenda lege; primo, ut simpliciter intendat legem ferre circa talem materiam, et non amplius: secundo, ut definite velit ferre legem, et per illam in conscientia obligare, non determinando quantitatem obligationis; tertio, ut velit ferre legem mere pœnalem, et non obligantem in conscientia: quarto, ut velit definite obligare sub peccato mortali, et non tantum sub veniali, et e contrario ut velit tantum sub veniali, et nullo modo sub mortali, et de hoc ultimo membro tantum est aliqua controversia, cætera enim clara sunt ex dictis. Nam in primo modo sine dubio lex obligat in conscientia, quia vera lex natura sua habet hunc effectum, si non excludatur; unde, eo ipso quod intentio fertur ad veram legem, et hic effectus non excluditur, est sufficienter intentus, et efficitur per legem. Neque est semper necessaria formalis intentio obligandi in conscientia, vel sub mortali; imo vero hoc vix venit in mentem legislatoris civilis, et maxime in infidelibus, de quibus est eadem ratio. Idem est in voto et promissione, quia, si fiant, statim obligant in conscientia, licet promittens nihil de conscientia cogitaverit: idem ergo est in lege, neque est ulla ratio cur expressior intentio necessaria sit.

2. Et idem cum proportione est dicendum in secundo modo intentionis: nam ibi etiam est implicate intenta gravitas obligationis, et non impeditur, vel aliter excluditur efficacia illius intentionis: ergo satis est. Et ideo supra notavimus quod si materia sit capax, et lex feratur absoluto verbo præcipiendi, et cum simili confusa intentione, obligatio est ad mortale, argumento Clement. *Exivit*, quod etiam tradit Soto l. 1 de Just. q. 62, a. 4, versus finem; quia si legislator vult obligare, et non determinat modum, ex materia determinatur, quia in re non potest fieri sine aliqua determinatione, et hæc non potest aliunde sumi; tunc ergo talis intentio sufficit, quia materiæ accommodatur ac per illam determinatur.

3. Præterea idem dicendum est cum proportione in tertio modo, quando intentio legislatoris expresse est de ferenda lege pure pœnali: nam (ut supra dixi) illa intentio mutationem facit in materia legis, quæ mutatio est in potestate legislatoris: nam potest hanc vel illam materiam, aut determinate, aut disjunctim, aut absolute, aut sub conditione præ-

cipere, licet non possit a tota materia omnem obligationem in conscientia excludere, si veram legem ferre vult. Quando ergo dicitur intendere non obligare in conscientia, sed ad puram pœnam, hoc intelligitur respectu actus immediate præcepti, vel prohibiti; tamen eo ipso talis actus non est adæquata materia illius legis, sed vel hoc disjunctum, aut facere tale opus, aut sustinere, vel exequi talem pœnam, vel (et in idem redit) est lex conditionata solvendi talem pœnam, si hoc fiat, et tunc a toto disjuncto non excluditur obligatio in conscientia. Imo eo ipso quod legislator vult veram legem ferre, et non vult determinare obligationem in conscientia ad talem actum, vult obligare in conscientia ad disjunctum de quo adæquate fert legem, et tunc gravitas obligationis sic impositæ, et modus ejus ex materia determinanda est, juxta proxime dicta de quacumque alia lege indefinite lata cum sola intentione ferendi legem. In quarto etiam modo res erit clara, si intentio legislatoris sit conformis conditioni materiæ, id est, si materia sit gravis, et ipse velit graviter et sub mortali obligare; vel si materia sit parvi momenti, et ipse velit tantum sub veniali obligare: tunc enim nihil est quod impedit effectum, ut constat. Item si indefinite velit legislator obligare, determinatur obligatio ex materia, et ipse censetur velle obligare juxta materiæ conditionem: ergo a fortiori quando intentio est determinata et conformis capacitati materiæ, habebit effectum. Difficultas ergo superest, quando est difformitas inter intentionem et materiam, quæ difformitas potest esse duplex: una per excessum, quia intendit obligare sub mortali in materia levi, et de hac jam dictum est non posse habere effectum adæquatum intentioni, quia excedit potestatem agentis, et tunc intentio operatur quod potest, non quod vult. Alia ergo disproportion est per defectum, quia legislator intendit obligare sub veniali tantum, in materia gravi. Et de hoc tantum puncto dicendum superest an possit legislator in materia capaci obligationis sub mortali, temperare obligationem per intentionem suam, qua vult tantum obligare sub veniali.

4. *Sententia asserens non esse in potestate legislatoris in materia gravi non obligare graviter.* — In quo puncto sunt opiniones contrariæ. Prima negat esse hoc in potestate legislatoris, sed necessario obligare sub mortali ferendo legem in tali materia. Ita tenet Vasquez 1. 2, disput. 158, cap. 4, n. 32 et sequentibus, et tribuit Driedoni dicto lib. 3, de Libert.

Christian., cap. 3, ad 5, ex quo refert hæc verba: *Præcipientis intentio non facit præceptum habere majorem vel minorem obligandi efficaciam, sed necessitas, dignitas vel utilitas eorum quæ præcipiuntur.* Sed in originali quo utor, est dictio exclusiva quæ potest sensum mutare: sic enim ait: *Sola præcipientis intentio non facit, etc., sed et necessitas.* Unde sensus esse potest non pendere quantitatem obligationis legis ex sola intentione legislatoris, sed etiam ex aliis principiis; et ita non favet dictæ sententiæ, sed solum confirmat ea quæ supra dicta sunt. Nihilominus, si sensus sit quod sola intentio præcipientis non sufficit ut præceptum habeat minorem obligandi efficaciam, quam materia postulet, sic favebit dictæ sententiæ. Eadem sententiam expresse tenet Salmeron, tom. 4 Evangel. p. 3, tract. 12, § Differt autem.

5. Prima ratio hujus sententiæ est, quia, licet ferre vel non ferre legem pendeat ex voluntate præcipientis, tamen supposito præcepto vis ipsa obligandi ex jure naturæ nascitur, quia jus naturæ dicitur parendum esse superioribus præcipientibus; sed jus naturæ in materia gravi graviter obligat: ergo non potest illa obligatio minui per intentionem præcipientis. Secundo, quia superior non potest rem levem ita præcipere, ut sub mortali obliget, etiam velit: ergo nec rem gravem sub veniali. Probatur consequentia, quia, sicut est stulta voluntas legislatoris in priori casu, ita in posteriori: tam stultum enim est velle ut transgressio præcepti de re magni momenti levis sit, sicut quod de re levi transgressio sit gravis; sed in uno casu non habet effectum illa voluntas, quia stulta est: ergo nec in altero. Tertio, differentia venialis et mortalis peccati ex natura rerum oritur, non ex voluntate alicujus legislatoris: ergo non pendet ex voluntate legislatoris, quod transgressio legis sit venialis, si materia ipsa ad mortalem sufficit. Quarto, obligatio præcepti non est essentia præcepti, sed effectus ejus: ergo, posita lege, necessario habet effectum obligationis proportionatum materiæ, neque in eo pendet a voluntate superioris. Antecedens patet, quia præceptum consistit in intimatione voluntatis superioris, quæ est distincta ab obligatione, et prior illa. Consequentia vero probatur, quia stante eadem materia præcepti cum eisdem circumstantiis, et eodem fine rei præceptæ, non potest præceptum non esse idem: ergo non potest non inducere eandem obligationem, quia non libere sed naturaliter illam inducit.

6. Secunda sententia est posse legislatorem, si velit, in materia gravi et capaci obligationis sub mortali, ferre legem quæ tantum sub veniali obliget, solum quia non intendit nec vult amplius obligare, atque ita obligationem legis positivæ esse sub mortali, pendere ab intentione legislatoris, ut a causa necessaria, licet sola non sufficiat. Hanc sententiam docet expresse et late Castro dicto lib. 4, cap. 5, docum. 4. Eadem tenet, vel potius supponit Navar. in Manuali cap. 23, n. 48, 49 et sequentibus. Idem sentit Medina tract. de Jejun. quæst. 7, § *Superest*, et in eodem sensu videtur loqui Cajet. in sum. verb. *Præcepti transgressio*. Ac denique hic videtur esse communis sensus doctorum in hac materia: omnes enim cum de hac obligatione tractant, primum omnium requirunt intentionem legislatoris: nam sine illa esse non potest, licet sola illa non sufficiat, quod etiam intendit Driedo loco citato. Et hæc sententia mihi videtur vera, quam sequentibus assertionibus declarabo.

7. *Mens auctoris.* — Dico primo: Quantumvis materia legis gravis sit, si legislator sufficienter declaret se nolle obligare sub mortali, talis lex non obligat sub mortali. Probatur primo, quia hæc obligatio est effectus moralis ab homine faciendus, qui non potest fieri sine consensu voluntatis humanæ; sed ibi non adest consensus voluntatis superioris, quia ipse potius vult non obligare ad mortale, ut supponitur; ergo non inducitur talis obligatio. Probatur consequentia, quia ibi non intervenit alia voluntas humana, quæ possit illam obligationem inducere; et voluntas superioris, licet possit, non vult, et non operatur quod non vult, quia actus agentium non transcendunt intentionem eorum, ut sumitur ex l. *Si quis nec causam*, et l. *Non omnis*, ff. Si cert. petat. Dicitur forte voluntatem ferendi legem sufficere: nam illa posita jus naturale cogit ut obligatio legis gravis sit. Sed contra: nam illa voluntas ferendi legem non est absoluta, sed limitata, et quasi sub hac conditione imponendi obligationem sub mortali; ergo ut ex illa voluntate lex imponatur, oportet ut conditio impleatur; tum quia impossibile est voluntatem conditionatam habere effectum non impleta conditione, cum nihil ponat in esse, tum etiam quia alias illa voluntas involveret repugnantiam in objecto, et consequenter esset de re impossibili, et eo ipso non posset habere effectum. Unde argumentor secundo, quia, vel est possibile, in tali materia dari legem humanam, et non obligantem sub mor-

tali, vel est impossibilis talis lex: si est possibilis, in eo casu fiet, quia hæc est voluntas ferentis illam; si vero est impossibilis, eo ipso ex vi talis modi ferendi legem, talisque voluntatis, nulla lex valida constituetur: ergo talis lex non obligabit ad mortale, quod nunc intendimus. Probatur hæc ultima consequentia, quia legislator talem legem vult facere, et non aliam: si ergo illa est impossibilis, vult legem impossibilem, et consequenter nihil facit. Confirmatur a simili: nam si vellet ferre legem circa materiam gravem aut levem, et quod nullo modo obligaret, nec ad culpam mortalem, neque ad venialem, neque ad pœnam, profecto non ferret legem, sed consilium, aut simplicem ordinationem, et censeretur errare in nomine legis: quia si ille non ignorat naturam legis, non potest simul velle contraria; et si ignorat naturam legis, eo ipso non facit legem, quia habet repugnantem voluntatem, contra quam non potest prævalere voluntas ex ignorantia procedens: ergo idem cum proportionem erit in presenti.

8. *Ponderantur rationes oppositæ sententiæ, et respondetur illis.* — Harum autem rationum efficacia ostendetur melius discurrendo per rationes in contrarium factas. Circa primam enim considerandum est quod, licet obligatio legis humanæ radicaliter oriatur ex lege naturali, nihilominus immediate est a voluntate humana legislatoris: unde tunc obligat lex naturæ ad parendum superiori præcipienti, quando supponitur homo sufficienter et valide præcipere. At in presenti superior aut non valide præcipit, quia vult repugnantia et incompossibilia, vel non præcipit sufficienter ad obligandum ad mortale, quia non præcipit nisi media sua voluntate, et ipse non vult tali modo præcipere, quia non vult tali modo obligare. Unde convertitur argumentum, quia obligatio legis humanæ radicatur in illo principio naturali obediendum esse superioribus; sed hic superior non vult obligare ad mortale: ergo nec jus naturale obligat ad mortale, quia in presenti non operatur, nisi mediante voluntate superioris, et quasi dando illi efficaciam: non dat autem efficaciam contra ipsam, sed ut ipsa impleatur in his quæ vult.

9. Ad secundum negatur consequentia: est enim longe diversa ratio inter voluntatem præcipiendi rem levem sub mortali, vel gravem sub veniali. Quia prior voluntas est ad imponendam obligationem, et ideo cum obligatio sit injusta et excedens potestatem humanam, non habet efficaciam: posterior autem